

JULIAN SZCZUKA

Problem zagospodarowania lasów w Bieszczadach *

Проблема ведения лесного хозяйства в Бещадах

Problem of forest management in Bieszczady Mts.

Celem referatu, opracowanego przy współudziale prof. dra T. Trampiera, mgra inż. M. Czuraja, mgra inż. C. Meresińskiego, mgra inż. J. Krzyszkowskiego, mgra inż. S. Turzańskiego, mgra inż. W. Władyki i mgra inż. J. Drożaka jest przedstawienie w ogólnym zarysie przyrodniczych podstaw produkcji leśnej, stanu zasobów leśnych i możliwości ich wykorzystania oraz rozwojowych kierunków planowania hodowlanego w lasach bieszczadzkich, reprezentujących pod względem powierzchniowym około 23% stanu posiadania Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych w Przemyślu.

W lasach bieszczadzkich ponad 96% ogólnej powierzchni leśnej wchodzi w skład nadleśnictw Baligród, Brzegi Dolne, Bukowiec, Cisna, Dwerinik, Komańcza, Lesko, Lutowiska, Nowy Łupków, Stefkowa, Stuposiany, Tarnawa i Wetlina, reszta — to lasy nie stanowiące własności państwa i lasy pod zarządem innych resortów.

Z tych względów treść naszych rozważań dotyczy zasobów leśnych w trzynastu wymienionych nadleśnictwach.

Jako materiały źródłowe wykorzystano: operaty definitywnego urządzania lasów z 1961 r. dla 10 nadleśnictw i z 1967 r. dla 3 nadleśnictw, dane z aktualizacji zasobów drzewnych na pniu w lasach państwowego gospodarstwa leśnego oraz niektóre materiały Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych w Przemyślu i Naczelnego Zarządu Lasów Państwowych.

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PRZYRODNICZYCH PODSTAW PRODUKCJI LEŚNEJ

Przedmiotem niniejszego opracowania są lasy położone w dzielnicy przyrodniczo-leśnej Bieszczady, zajmującej najdalej wysuniętą na południowy wschód część obszaru Karpackiej Krainy przyrodniczo-leśnej.

Zasięg terytorialny dzielnicy, o powierzchni geograficznej około 213 tys.

* Referat wygłoszony na Sesji Karpackiej Komitetu Zagospodarowania Ziemi Górskich PAN, która odbyła się w dn. 17—19 września 1970 r. w Sanoku, Rzepedzi i Ustrzykach Dolnych.

ha, pokrywa się w przybliżeniu z granicą powiatu dolnostrzyckiego, z wyjątkiem niewielkiej północnej jego części włączonej do dzielnicy Podgórze Karpackiego oraz z granicą powiatu leskiego, z wyjątkiem nieznacznego fragmentu na północnym zachodzie włączonego do dzielnicy Beskidu Niskiego; ponadto w skład dzielnicy wchodzi dwa nadleśnictwa (Komańcza i Nowy Łupków) położone na terenie powiatu sanockiego.

Ciągnący się na wschód od przełęczy Dukielskiej masyw górski Bieszczadów jest leżącym w granicach Polski niewielkim zachodnim fragmentem Karpat Wschodnich.

Masyw ten tworzą długie grzbiety, przebiegające na ogół równoległe do siebie i porozdzielane, szczególnie na północy, dość rozległymi obniżeniami.

Grzbiety, sięgające ponad 1000 m n.p.m. z najwyższymi wzniesieniami. Tarnica 1348 m, Halicz 1335 m i Bukowe Berdo 1313 m, charakteryzują się stromymi skalistymi zboczami.

Teren Bieszczadów przecina z południowego wschodu na północny zachód dolina Sanu, a z południa na północ przebiegają doliny Solinki i Osławy oraz liczne potoki, z reguły silnie wcięte w podłoże.

W budowie geologicznej Bieszczadów dominujący udział mają mało odporne na wietrzenie skały warstw dolnokrośnieńskich, mniejszy — twarde warstwy inoceramowe, łupki melinitowe i utwory hieroglifowe.

Na terenach leśnych występują w przewadze gleby brunatne wylugowane, dość kwaśne, na ogół średnio głębokie, umiarkowanie kamieniste, najczęściej o składzie mechanicznym glin lekkich lub średnich, pylastych, zasobne w potas i na ogół ubogie w związki fosforowe; w dolinach rzek i potoków występują mady kamieniste.

Klimat w dzielnicy Bieszczadów jest dość znacznie zróżnicowany, na co wpływa głównie ukształtowanie terenu, a w określonym stopniu również przewaga wiatrów południowych od strony równiny węgierskiej.

Średnie temperatury roczne wynoszą w Sanoku $7,5^{\circ}$, w Smolniku $5,9^{\circ}$, w Siankach $4,9^{\circ}$; średnie roczne opady atmosferyczne kształtują się na poziomie około 815 mm przy rozpiętości 700—1200 mm (Ustrzyki Górne 1155 mm, Sianki 1200 mm); pokrywa śnieżna w niższych położeniach utrzymuje się 100—110 dni, a na wysokości 800 m okres ten wydłuża się do 140 dni; długość okresu wegetacyjnego wynosi 180—190 dni.

Bieszczady znajdują się na obszarze naturalnego zasięgu buka i jodły, a w części południowo-wschodniej również świerka.

Podkreślić przy tym należy, że w Bieszczadach, w reglu górnym, nie występują świerk i kosodrzewina, zastępuje je buk.

Buk, zajmujący dominującą pozycję wśród naturalnych komponentów lasów bieszczadzkich, występuje do wysokości około 1200 m n.p.m., wytwarzając w strefie górnej granicy lasu skarłale formy obrzednich buczyn przygrzbietowych. Charakterystyczną cechą jest częste występowanie buczyn odrosłowych. Częstość obradzania nasion u buka — co 6—8 lat.

Jodła występuje do wysokości 800 m n.p.m., unikając na ogół stanowisk na południowych zboczach; w niższych położeniach często tworzy ona lite drzewostany, w wyższych — występuje głównie w formie domieszki w drzewostanach bukowych; obradzanie nasion co 3—4 lata.

Świerk w naturalnych zespołach z jodłą występuje do wysokości 700—800 m n.p.m., wzdłuż doliny górnego Sanu u północno-wschodnich

podnóży Rozsypanca i Kińczyka Bukowskiego, w okolicy Bukowca, Beniowej przy górnej granicy lasów oraz w Smereku i Strubowiskach. Na stanowiskach nie narażonych na oddziaływanie wysuszających wiatrów południowych drzewostany świerka wykazują tu zadowalającą żywotność i dobry rozwój.

Na pozostałym obszarze dzielnicy występuje świerk nie rodzimego pochodzenia, wprowadzany sztucznie od kilkudziesięciu lat na siedliska po drzewostanach jodłowo-bukowych; na tych stanowiskach jest on silnie atakowany przez opieńkę, a w następstwie i przez szkodniki wtórne.

Z innych gatunków w formie naturalnych domieszek występuje przede wszystkim jawor, a ponadto grab, jesion, osika, brzoza, olsza czarna, w niższych położeniach — również dąb.

Odrębną pozycję wśród naturalnych komponentów zespołów leśnych w Bieszczadach zajmuje olsza szara, która jako gatunek przedplonowy dynamicznie opanowuje nieużytki i niezagospodarowane grunty.

Sosna, wprowadzana sztucznie w ostatnich dziesiątkach lat, nie może być zaliczana do naturalnych składników zespołów leśnych w Bieszczadach, natomiast może ona spełniać rolę gatunku przedplonowego do wprowadzenia jodły i buka na gruntach nieleśnych, przeznaczonych do zalesienia.

W ostatnich latach wprowadza się w Bieszczadach modrzew, który może tu znaleźć dobre warunki rozwojowe jako domieszka w drzewostanach bukowych w niższych położeniach.

Ogólny pogląd na zdolność produkcyjną siedlisk w lasach bieszczadzkich daje struktura typów siedliskowych lasu przedstawiająca się orientacyjnie jak poniżej:

Las świeży	1,8 %
Las mieszany górski	6,3 %
Las górski	91,4 %
Ols górski	0,5 %

W wyniku analizy lokalnych warunków przyrodniczych, syntetyczna myśl przewodnia planowania hodowlanego w lasach dzielnicy Bieszczadów wyraża się w dążeniu do sukcesywnego ograniczania nadmiernego udziału buka na korzyść jodły oraz domieszek jaworu i modrzewia, z utrzymaniem udziału świerka jedynie w optymalnych dla niego warunkach.

Docelowy efekt konsekwentnej realizacji tych zamierzeń, uzasadnionych względami przyrodniczymi i ekonomicznymi, wyrazi się w zwiększeniu miąższościowego udziału gatunków iglastych o 10—15%, wynoszącego obecnie około 44%.

2. STAN ZASOBÓW LEŚNYCH

Definitywne urządzenie lasów dzielnicy Bieszczadów przeprowadzono w dwóch etapach, a mianowicie: 10 nadleśnictw (Baligród, Bukowiec, Cisna, Dwernik, Komańcza, Lutowiska, Nowy Łupków, Stuposiany, Tarnawa, Wetlina) urządzono w 1961 r., natomiast trzy pozostałe (Brzegi Dolne, Lesko, Stefkowa) — w 1967 r.

Mimo względnej jednorodności materiałów, różniących się 6-letnim

okresem inwentaryzacyjnym, można na ich podstawie z pewnym przybliżeniem przyjąć, że według danych definitywnego urządzania lasów zasoby drzewne na pniu, na powierzchni około 107 tys. ha, kształtowały się na poziomie około 22,2 mln³ grubizny brutto¹.

Wykorzystując dane zestawione w tabeli 1 należy wymienić następujące charakterystyczne cechy ówczesnych zasobów leśnych:

— w ogólnej miąższości udział gatunków iglastych wynosił 43%, liściastych 57%,

— w ogólnej miąższości udział drzewostanów w wieku do 60 lat wynosił 30%, drzewostanów w wieku 61—100 lat — 43%, drzewostanów w wieku ponad 100 lat — 27%.

Ograniczając się na razie do powyższych stwierdzeń wynikających z definitywnego urządzenia, przejdziemy do materiałów uzyskanych podczas aktualizacji zasobów drzewnych na pniu dokonanej w 1967 r. Dane te są podstawą do prognozowania rozwoju gospodarstwa leśnego w skali wielkoobszarowej, tj. w przekrojach: kraj, okręgowe zarządy lasów państwowych, krainy i dzielnice przyrodniczo-leśne.

Ogólny stan zasobów leśnych w dzielnicy przedstawiają tabele 2, 3 i 4; z danych tabelarycznych wynika, że zasoby drzewne na pniu, na powierzchni około 114 tys. ha wynoszą aktualnie około 23,7 mln m³ grubizny brutto, z udziałem iglastych w wysokości 43,7% i liściastych 56,3%.

W ogólnej miąższości udział drzewostanów w wieku do 60 lat wynosi 24,2%, drzewostanów w wieku 61—100 lat 37,2%, drzewostanów w wieku ponad 100 lat 38,6%. Różnice, w porównaniu z danymi definitywnego urządzenia, wynikają z naturalnego przesunięcia się drzewostanów z młodszych do starszych klas wieku, a także z tytułu wyodrębnienia przy aktualizacji klasy odnowienia i drzewostanów o strukturze przerębowej, do których przeszła część drzewostanów bliskorębnych i młodszych objętych użytkowaniem rębnym.

Porównując miąższościową strukturę wieku zasobów leśnych dzielnicy ze strukturą w skali Krainy Karpackiej i w skali krajowej (tab. 4), należy stwierdzić, że w zasobach dzielnicy udział miąższości drzewostanów rębnych i przeszłorębnych (38,6%) jest znacznie większy niż w krainie (31,9%) i ponad 2,5-krotnie wyższy niż w skali krajowej.

Odrębne cechy zasobów leśnych w dzielnicy uwypuklają: po pierwsze — różnice w przeciętnej zasobności na 1 ha powierzchni leśnej (dzielnica około 207 m³ grubizny brutto, kraj około 140 m³), oraz po drugie — wyższy o 10 lat przeciętny wiek drzewostanów (dzielnica 55 lat, kraj 45 lat).

Przy analizie powierzchniowej struktury zasobów leśnych według rodzajów panujących należy stwierdzić, że około 32 tys. ha (28%) powierzchni produkcyjnej w dzielnicy zajmują drzewostany sosnowe, olszowe, grabowe i brzozowe, z których tylko nieznaczna część znajduje się aktualnie w klasie odnowienia (531 ha).

Tym większe znaczenie zagadnieniu przebudowy nadaje fakt, że omawiane drzewostany występują z reguły na siedliskach najżyźniejszych typu lasowego, zajmujących w lasach bieszczadzkich 94% powierzchni leśnej.

¹ Grubizna m³ brutto oznacza miąższość drewna w korze, netto — miąższość bez kory i strat na wyróbce.

W aspekcie ważnych i pilnych zagadnień hodowlanych trzeba rozpatrywać i to, że około 17 tys. ha powierzchni produkcyjnej zajmują w dzielnicy jodłowe i bukowe drzewostany w klasie odnowienia.

Stan aktualny i spodziewane ciągle narastanie klasy odnowienia wskazuje na ogromny wkład pracy — niezbędny, by w drzewostanach objętych użytkowaniem rębny realizować z pozytywnym efektem zasadę reprodukcji drzewostanów z udziałem jodły i buka na drodze odnowień naturalnych, w pełni uzasadnioną pod względem przyrodniczym i ekonomicznym w lasach górskich.

Do tych kategorii zagadnień należy włączyć świerkowe, jodłowe i bukowe drzewostany o strukturze przerębowej, które występują na niewielkiej powierzchni 1600 ha w niektórych nadleśnictwach.

Poważne zadania hodowlane wiążą się z włączeniem do produkcji około 10 tys. ha, przeważnie gruntów nieleśnych przeznaczonych do zalesienia, których uproduktywnienie wymagać będzie często uprzedniego wprowadzenia gatunków przedplonowych.

W świetle tych stwierdzeń, wydaje się być uzasadnione wysunięcie tezy, że problemem najważniejszym w zagospodarowaniu zasobów leśnych w dzielnicy Bieszczadów jest intensyfikacja prac hodowlanych w kierunku wskazanym zasadami planowania hodowlanego i w zakresie dyktowanym ogromnymi potrzebami hodowlanymi lasów bieszczadzkich.

Uważamy przy tym za wskazane, by problem hodowlany naszkicowany w referacie tylko w ogólnym zarysie, stał się przedmiotem specjalistycznej analizy gospodarczej w ujęciu kompleksowym, tj. w powiązaniu zagospodarowania lasu z użytkowaniem zasobów drzewnych.

Zasobność poszczególnych nadleśnictw, wchodzących w skład dzielnicy Bieszczadów jest, jak to podano w tabeli 5, bardzo zróżnicowana.

I tak, do najbardziej zasobnych należy nadleśnictwo Wetlina z 2,7 mln m³ (brutto), kolejną grupę tworzą Baligród, Cisna, Dwernik, Komańcza, Lutowiska i Tarnawa z zasobnością 1,9—2,4 mln m³, mniej zamożne są Brzegi Dolne, Nowy Łupków i Stuposiany z zasobnością 1,4—1,6 mln m³, a najuboższe są — Bukowiec, Lesko i Stefkowa z zasobnością 0,8—1,0 mln m³.

Ogromną rozpiętość (od kilkudziesięciu do 1,5 mln m³) wykazują miąższościowe zasoby w drzewostanach w wieku ponad 100 lat (łącznie z klasą odnowienia i drzewostanami o strukturze przerębowej); wartości te układają się w następującej kolejności (w tys. m³): Wetlina 1547 (brutto), Cisna 1218, Baligród 997, Lutowiska 853, Dwernik 782, Stuposiany 549, Tarnawa 520, Nowy Łupków 389, Komańcza 374, Bukowiec 296, Lesko 184, Stefkowa 58 i Bukowiec 23.

Stan sanitarny lasów bieszczadzkich z wyjątkiem drzewostanów świerkowych i sosnowych występujących na niewłaściwych siedliskach, można by określić jako na ogół zadowolający, gdyby nie trudności w prowadzeniu intensywnego zwalczania szkodników wtórnych i systematycznego uprzątania drzew posuszowych.

Zagadnieniem szczególnym, występującym już od kilkunastu lat z coraz większym nasileniem, jest pasożytnicza zgorzel siewek buka, powodująca w szkółkach i w nalotach straty szacowane w terenie na 50—60%. Konsekwencją tych strat są zahamowania w realizacji zadań odnowieniowych.

Sądzymy, że w świetle trudności w ujawnianiu przyczyn choroby oraz

niepewności co do skuteczności zalecanych sposobów zapobiegania, wysuwany przez teren postulat w sprawie dokonania w tym zakresie ekspertyzy techniczno-naukowej znajduje pełne uzasadnienie.

Przy pracach definitywnego urządzania wyodrębniono na terenie dzielnicy Bieszczadów około 13 tys. ha lasów grupy I (glebochronne, wodochronne, strefy górnej granicy lasu i in.). Kierując się przeciętną zamożnością drzewostanów na 1 ha, można przyjąć, że zasoby mięszkościowe w tych lasach wynoszą około 2,7 mln m³ brutto, tj. około 12% ogólnych zasobów drzewnych.

Ponadto w lasach bieszczadzkich około 468 ha zajmują lasy rezerwatywowe, z których największe są rezerwaty u źródeł Solinki (345 ha) i Wetlina (99 ha).

Nadmienić należy, że w stadium opracowania znajduje się projekt utworzenia Bieszczadzkiego Parku Narodowego na terenie nadleśnictw: Stuposiany (około 2881 ha), Tarnawa (879 ha) i Dwernik (171 ha).

3. MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA ZASOBÓW LEŚNYCH

W planach definitywnego urządzania nadleśnictw przyjęto etat użytkowania rębego wypośrodkowany z zasobności dwóch ostatnich i ostatniej klasy wieku. Łączny w ramach dzielnicy roczny etat użytków rębnych przyjęto w wysokości 310 tys. m³ grubizny netto; użytki przedrębne zaprojektowano w wysokości 78 tys. m³ grubizny netto rocznie, tj. 20% w stosunku do wielkości etatu rębego.

Wyrażając pogląd, że przy stwierdzonym stanie zasobów leśnych było słuszniejsze przyjęcie etatu rębego według ostatniej klasy wieku (332 tys. m³ grubizny), stwierdzić jednocześnie należy, że w warunkach trudno dostępnych lasów bieszczadzkich nie miało to istotnego znaczenia ekonomiczno-gospodarczego.

Zestawienie omawianych danych według poszczególnych nadleśnictw przedstawiono w tabeli 6, w której ponadto podano informacje dotyczące wielkości sumarycznego pozyskania drewna w latach 1967/68 i 1968/69, które przeciętnie rocznie kształtowało się w ramach dzielnicy na poziomie 287 tys. m³ grubizny netto, w tym użytki rębne 208 tys. m³ i przedrębne 79 tys. m³ (27% w stosunku do użytków rębnych).

Z porównania danych dla całej dzielnicy wynika, że w analizowanych latach faktyczne użytkowanie rębne w stosunku do etatu wynosiło 67%, natomiast etat użytkowania przedrębego został zrealizowany w 100%; łącznie, użytkowanie w stosunku do etatu wyniosło 74%.

W poszczególnych nadleśnictwach wskaźniki w zakresie użytkowania rębego układają się różnie: i tak — znaczne przekroczenie etatu nastąpiło w Bukowcu (136%), minimalne w Komańczy (103%), w Tarnawie etat wykorzystano tylko w 22%, a w pozostałych nadleśnictwach wskaźnik ten kształtuje się na poziomie od 51 (Wetlina) do 88% (Lutowiska).

W użytkowaniu przedrębnym poważniejsze rozbieżności między etatem a pozyskaniem drewna można stwierdzić w Stefkowej (+88%) i Baliogrodzie (+55%); w Tarnawie pozyskanie ograniczyło się do użytków przygodnych.

W ogólnym pozyskaniu stosunek gatunków iglastych i liściastych

wynosił 37 i 63% ; proporcję tę należy ocenić jako praktycznie zbliżoną do rzeczywistej struktury miąższościowej zasobów leśnych — iglaste 43,7, liściaste 56,3% (tab. 3).

Kończąc na tym ogólne uwagi, których wyłącznym celem było uzmysłowienie niepożądanych z punktu widzenia zagospodarowania lasu nieprawidłowości, powodowanych obiektywnymi trudnościami występującymi w lasach bieszczadzkich, przedstawimy z kolei zarys prognozy charakteryzującej, jakie rezerwy surowcowe mogły być uruchomione przy stworzeniu warunków do intensywnej gospodarki leśnej w Bieszczadach.

Wykorzystując dla celów prognozy dane miąższościowe zestawione w tabeli 2 oraz stosując zasadę obliczania wielkości użytkowania rębego według ostatniej klasy wieku, przy przyjętym orientacyjnie wieku rębności dla poszczególnych grup rodzajowych określono, że potencjalne (maksymalne) możliwości wykorzystania zasobów drzewnych w skali dzielnic w 1980 r., przy osiągnięciu pełnego udostępnienia lasów, mogą sukcesywnie wzrosnąć do około 640 tys. m³ grubizny netto rocznie, w tym: użytki rębne około 505 tys. m³, przedrębne około 135 tys. m³ (27% w stosunku do użytków rębnych).

Stosunek gatunków iglastych i liściastych w łącznym użytkowaniu kształtuje się na poziomie 44 i 56, z tym, że w użytkach rębnych wynosi on 46 i 54%, natomiast w użytkach przedrębnych 39 i 61%, zgodnie z tendencją popierania przy cięciach pielęgnacyjnych domieszki jodły.

W syntetycznym ujęciu, charakterystykę aktualnych i prognozowanych wskaźników wykorzystania zasobów drzewnych w lasach bieszczadzkich można przedstawić następująco:

— wskaźnik możliwości użytkowania według ostatniej klasy wieku na podstawie danych definitywnego urządzania	3,6 m ³ /1 ha
— wskaźnik według etatu użytkowania przyjętego przy definitywnym urządzaniu	3,4 m ³ /1 ha
— wskaźnik faktycznego użytkowania w latach 1967/68 i 1968/69	2,5 m ³ /1 ha
— wskaźnik potencjalnych (maksymalnych) możliwości wykorzystania zasobów drzewnych w 1980 r. wg prognozy	5,2 m ³ /1 ha

Należy podkreślić, że okresowa wielkoobszarowa prognoza ma charakter tylko orientacyjny i dane przedstawione w niej podlegają uściśleniu w toku prac urządzania lasu, które przy ustalaniu zasad zagospodarowania lasu i określaniu optymalnych możliwości wykorzystania zasobów leśnych musi uwzględniać specyfikę lokalnych, przyrodniczych i ekonomicznych warunków produkcji przy przestrzeganiu podstawowych zasad ładu czasowego i przestrzennego.

Szczególnie złożona specyfika gospodarowania zasobami leśnymi w Bieszczadach uzasadnia wysunięcie tezy, by przy zamierzonej rewizji planów urządzania nadleśnictw, wchodzących w skład dzielnic, programy zagospodarowania i wykorzystania zasobów leśnych były opracowywane dla obrębów (gospodarstw), wyróżnionych w ramach nadleśnictw na podstawie uprzednio uzgodnionych ekonomicznych kryteriów charakteryzujących stopień udostępnienia lasów w szerokim tego pojęcia znaczeniu.

Konsekwencją przyjęcia tej zasady, oczywiście o charakterze tymczasowym, byłoby określenie dla niektórych obrębów optymalnego, dosto-

sowanego do potrzeb, zakresu i rozmiaru zadań faktycznych możliwości w okresie pierwszego 10-lecia.

Wydaje się, że jest to jedyna droga umożliwiająca analizę efektywności podejmowanych przedsięwzięć techniczno-organizacyjnych i ekonomicznych oraz ocenę ich wpływu na kształtowanie się wielkości i struktury zasobów leśnych.

4. PRÓBA SYNTEZY

Stan lasów bieszczadzkich, stanowiących do drugiej wojny światowej wyłącznie własność prywatną, kształtował się pod wpływem eksploatacyjnego wykorzystywania zasobów drzewnych, głównie gatunków iglastych i w miejscach najłatwiej dostępnych, bez troski o należyte zagospodarowanie terenów leśnych i reprodukcję zasobów w dostosowaniu do warunków przyrodniczych.

Charakteryzując najogólniej skutki wieloletniej eksploatacyjnej działalności ujawniają się:

- w braku dróg, stałych szlaków zrywkowych i osad leśnych,
- w występowaniu na terenach trudno dostępnych drzewostanów przeszlorębnych o obniżonej jakości technicznej,
- w znacznej ilości buczyn odroślowych o obniżonej jakości hodowlanej,
- w regresji jodły jako gatunku współpanującego z bukiem oraz jaworu jako cennej domieszki,
- w wprowadzeniu świerka na niewłaściwe dla niego stanowiska, a w ostatnich okresach również sosny.

W sumie wymienione ujemne skutki, pogłębione dodatkowo w okresie okupacji i wczesnych latach powojennych, wytworzyły stan wymagający organizacji gospodarstwa leśnego od podstaw w szczególnie trudnych warunkach komunikacyjnych, bytowych i kadrowych.

Dotychczasowy postęp w udostępnieniu i gospodarczym opanowaniu lasów bieszczadzkich, osiągnięty dużym nakładem inicjatywy i wysiłków na miarę stawianych do dyspozycji środków, tylko częściowo zapewnia warunki do racjonalnego wykorzystania potencjału produkcyjnego lasów i rozwinięcia prac z zakresu reprodukcji zasobów leśnych.

Przy właściwym dla lasów górskich przerębowo-zrębowym systemie gospodarowania, zachodzi szczególna potrzeba zharmonizowania w czasie i przestrzeni prac z zakresu intensywnego użytkowania drzewostanów z procesem inicjowania, pielęgnowania i ochrony odnowień naturalnych.

Powolne tempo rozbudowy sieci dróg leśnych i stałych szlaków zrywkowych w lasach bieszczadzkich powoduje wiele nieprawidłowości wyrażających się m. in. w tym, że na terenach sukcesywnie udostępnianych dość często się zdarza nadmierna koncentracja cięć użytkowania rębego, natomiast na terenach trudno dostępnych zachodzi potrzeba dostosowania intensywności cięć do możliwości zrywki i wywozu drewna. W obu tych przypadkach, nie zawsze i nie wszędzie, użytkowanie może respektować wymagania ekologiczne młodego podokapowego pokolenia.

W realizacji ogromnych zadań w zakresie przebudowy drzewostanów i w zakresie uzupełnień odnowień naturalnych, wymagających w obu

przypadkach poważnego nakładu pracy ręcznej, czynnikiem hamującym szersze rozwinięcie tych niezbędnych i pilnych prac są przede wszystkim trudności kadrowe, powodowane niedostateczną liczbą osiedli robotniczych i osad leśnych, trudności tym ostrzejsze, że niedostateczna sieć dróg uniemożliwia stosowanie w szerszym zakresie przerzutów i dojazdów brygad robotniczych.

Lasy bieszczadzkie są potencjalnie wysoko wydajną bazą surowcową drewna, jedną z najbogatszych w kraju, w której skorygowanie kierunku i wzmożenie dynamiki procesów przyrostowych wymaga ciągłej, intensywnej ingerencji człowieka.

Przejawiać się ona powinna w dwóch zasadniczych kierunkach:

— wyprzedzającej działalności w dziedzinie budowy dróg i stałych szlaków zrywkowych, budowy osiedli i osad leśnych, stabilizacji wykwalifikowanej kadry pracowniczej oraz technicznego wyposażenia nadleśnictw,

— rozwinięcia szerokiego frontu prac z zakresu hodowli, ochrony i użytkowania lasu zapewniających reprodukcję rozszerzoną i optymalne wykorzystanie zasobów leśnych.

Краткое содержание

Леса в природно-лесном районе «Бещады» занимают в сумме 114 тыс. га с запасом около 24 млн м³ толстомерной древесины.

В видовом составе преобладают бук (49%) и пихта (33%) из других видов более значительное участие — ели (8%) и серой ольхи (5%).

В общем запасе участие насаждений в возрасте до 60 лет равнялось 24%, в возрасте 61—100 лет — 37% и в возрасте свыше 100 лет — 39%; средний возраст насаждений равняется 55 лет.

Размер лесопользования определенный в планах дефинитивного (основного) лесоустройства равняется 388 тыс м³ в этом спелые насаждения — 310 тыс м³.

Из-за недостаточной доступности лесов — фактическое лесопользование в последние годы формировалось на уровне около 287 тыс м³.

Интенсификация лесного хозяйства в Бещадах обеспечивающая рациональное ведение хозяйства в лесах и полное использование древесных запасов требуют предварительной деятельности в области строительства дорог и постоянных трелевочных лесосек, строительства лесных поселков, стабилизации квалифицированных кадров и технического оборудования надлесничеств.

Summary

Forests of the natural forest region "Bieszczady" occupy in total 114 thousands of hectares with the volume of ca 24 millions of cu.m. of lumber.

In the species composition beech (49%) and fir (33%) prevail; from among other species spruce (8%) and gray alder (5%) have a serious share.

In the general volume the proportion of stands up to 60 years old amounts to 24%, those 61 to 100 years old — to 37% and those above 100 years old — to 39%; the average age of stands amounts to 55 years.

The logging extent determined in plans of a conclusive forest survey amounts to 388 thousands cu.m., including 310 thousands of cu.m. of cutting uses.

Due to insufficient accessibility of forests the actual utilization of wood during recent years was maintained on the level of ca 287 thousands cu.m.

The intensification of forest economy in Bieszczady assuring a rational forest management and full utilization of wood resources requires a preceding activity in the sphere of the constructions of roads and permanent skidding routes, erection of forest settlements, stabilization of qualified staff of workers and technical equipment of forest districts.